

הלכות טוען ונטען פרק ו

א. בעלי דינים שבאו לבית דין טען האחד ואמר, מנה יש לי אצל זה שהלויתיהו, או שהפקדתי אצלו, או שגזל ממני, או שיש לי אצלו בשכרי, וכל פיוצא בזה, והשיב הנטען ואמר איני חייב לך כלום, או אין לך בידי כלום, או שקר הוא טוען אין זו תשובה נכונה: אלא אומרים בית דין לנטען, השב על טענתו ופרש התשובה כמו שפרש זה טענתו, ואמר אם לוית ממנו או לא לוית, הפקיד אצלך או לא הפקיד אצלך, גזלתו או לא גזלתו, שכרת אותו או לא שכרת. וכן בשאר הטענות.

ב. ומפני מה אין מקבליים ממנו תשובה זו שמא טועה הוא בדעתו, ויבוא להשבע על שקר: שהרי אפשר שהלוהו כמו שטען, והחזיר זה את החוב לבנו או לאשתו, או שנתן לו מתנה כנגד החוב, וידמה בדעתו שנפטר מן החוב.

ג. לפיכך אומרים לו היאך תאמר איני חייב כלום, שמא אתה מתחייב מן הדין לשלם ואין אתה יודע, אלא הודיע לדינין פרוש הדברים, והם יודיעוך אם אתה חייב או אין אתה חייב. ואפלו היה חכם גדול, אומרים לו אין לך הפסד שתשיב על טענתו ותודיענו כיצד אין אתה חייב לו, מפני שלא היו דברים מעולם, או מפני שהיו והחזרת לו: שהרי אנו דנין במתוך שיכול לומר בכל מקום.

ד. וכן אם טען הטוען ואמר, זה חייב לי מנה, או מנה יש לי אצל זה אומרים לו מאיזה פנים, הלוית אותו, או הפקדת אצלו, או הזיק ממונה; אמר היאך נתחייב לך: שהרי אפשר שידמה שהוא חייב לו, והוא אינו חייב כגון שחשדו שגנבו, או שאמר לו שאתן לך מתנה, וכיוצא בזה.

ה. הרי שטען עליו שהלוהו מנה, והשיב זה ואמר לא היו דברים מעולם, ואחר כך הביא הטוען עדים שהלוהו בפניהם, וחזר הנטען ואמר כן היה לויתי ופרעתי אין מקבלין ממנו, אלא החזק כפרן ומשלם. אבל אם השיב איני חייב לך כלום, או אין לך בידי כלום, או שקר אתה טוען, וכל פיוצא בזה, והלך התובע והביא עדים שהלוהו בפניהם, ואמר הנתבע כן היה אבל החזרת לי פקדוני, או פרעתי חובו לא החזק כפרן, ונשבע הסת ונפטר.

ו. ראוהו עדים שמנה לו מעות, ולא ידעו מה הן תבעו בבית דין ואמר לו, תן לי מעות שהלויתך, ואמר לו מתנה נתת לי, או פרעון היו הרי זה נאמן, ונשבע הסת ונפטר. אמר לא היו דברים מעולם, ואחר כך באו העדים שמנה לו בפניהם החזק כפרן. ולעולם אין אדם יחזק כפרן, עד שיכפר בבית דין, ויבואו שני עדים, ויכחישוהו במה שפטר.

ז. מנה הלויתך, כפר בבית דין ואמר לא היו דברים מעולם, ובאו שני עדים שלוה ממנו מנה ופרעו, והמלוה אומר לא נפרעתי הרי זה חייב לשלם: שכל האומר לא לויתי, ובאו עדים שלוה פאומר לא פרעתי; ונמצא הלוה אומר לא פרעתי, והעדים מעידים שפרע הודאת בעל דין, כמאה עדים. ואין המלוה חייב שבועה כלל, שהרי החזק זה כפרן.

ח. וכן אם הוציא עליו כתב ידו שהוא חייב לו, ואמר לא היו

דְּבָרִים מַעֲוֹלִים וְזֶה אֵינוֹ כָּתֵב יָדִי אִם הַחֲזֹק כָּתֵב יָדוֹ בְּבֵית דִּין, אוֹ שֶׁבָּאוּ עֲדִים שֶׁהוּא כָּתֵב יָדוֹ זֶה הַחֲזֹק כִּפְּרָן, וּמִשְׁלֵם.

ט. מָנָה הַלְוִיתִיךָ וְהוּא לִי בִידְךָ, אָמַר לוֹ הַנִּטְעָן וְהָלֹא פָּרַעְתִּיךָ בִּפְנֵי פְּלוֹנִי וּפְלוֹנִי, וּבָאוּ פְּלוֹנִי וּפְלוֹנִי וְאָמְרוּ, לֹא הָיוּ דְּבָרִים מַעֲוֹלִים לֹא הַחֲזֹק כִּפְּרָן, שְׂאִין הָעֲדִים זֹכְרִין אֲלֵא דְּבַר שֶׁהֵם עֲדִים בּוֹ. לְפִיכָף יִשְׁבַּע הַלְוֵה הַסֵּת, וַיִּפְטֹר.

י. כִּיּוֹצֵא בּוֹ, תֵּן לִי מָנָה שֶׁהַלְוִיתִיךָ וְאַתָּה בְּצַד עֲמוּד פְּלוֹנִי, וְאָמַר הַנִּטְעָן לֹא עֲמַדְתִּי בְּצַד עֲמוּד זֶה מַעֲוֹלָם, וּבָאוּ עֲדִים שֶׁעֲמַד לֹא הַחֲזֹק כִּפְּרָן: שְׂאִין אָדָם מִשִּׁים דַּעְתּוֹ, לְדְּבָרִים שְׂאִין בְּהֵן מִמֶּשׁ. וְכֵן כָּל כִּיּוֹצֵא בְּזֶה.

יא. תֵּן לִי מָנָה שֶׁהַלְוִיתִיךָ וְהָרִי הָעֲדִים, וְאָמַר הַנִּטְעָן פָּרַעְתִּיךָ בִּפְנֵי פְּלוֹנִי וּפְלוֹנִי אוֹמְרִין לַלְוֵה, הֵבֵא אוֹתָם וְהִפְטֹר. לֹא בָּאוּ, אוֹ שִׁמְתּוֹ, אוֹ שֶׁהִלְכוּ לַמְּדִינָה הַזֶּה יִשְׁבַּע הַסֵּת שֶׁפָּרַעַו: שְׂאִין אָנוּ מִצְרִיכִים אוֹתוֹ לְהִבְיֹאן אֲלֵא לְבָרַר דְּבָרָיו, וְלִהְפֹּטֵר אֶף מִשְׁבּוּעָה, שֶׁהַמְּלוֹה אֶת חֲבֵרוֹ בְּעֲדִים, אֵינוֹ צָרִיךְ לְפָרַעַו בְּעֲדִים כִּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ.

יב. אָמַר לוֹ בִּפְנֵי עֲדִים, מָנָה לִי בִידְךָ, אָמַר לוֹ הֵין, לְמַחֵר תִּבְעֵוּ בְּדִין וְהִבִּיא עֲדִים, וְטַעַן וְאָמַר מִשְׁטָה הָיִיתִי בָךְ, וְאֵין לָךְ בִּידִי כָּלוּם אֶפְלוֹ אָמַר, לֹא הָיוּ דְּבָרִים מַעֲוֹלָם פֶּטוּר, וְנִשְׁבַּע הַסֵּת שְׂאִין לוֹ בִּידוֹ כָּלוּם: שֶׁהָרִי לֹא אָמַר לָהֶם אַתֶּם עֲדִי, וְדְּבַר שְׂאִינוֹ עֲדוֹת, אֵין אָדָם זֹכֵרוֹ; וְלִפִּיכָף אִם אָמַר לֹא הָיוּ דְּבָרִים מַעֲוֹלָם, לֹא הַחֲזֹק כִּפְּרָן.

יג. וְלֹא עוֹד, אֲלֵא אֶפְלוֹ הַטְּמִין לוֹ עֲדִים אַחֲרֵי הַגֶּדֶר, וְאָמַר לוֹ מָנָה לִי בִידְךָ, אָמַר לוֹ הֵין, רְצוֹנְךָ שִׁיעִיד פְּלוֹנִי וּפְלוֹנִי, אָמַר לוֹ לֹא, שֶׁמָּא תִּכְפְּנִי בְּדִין לְמַחֵר, וְאֵין לִי מַה אֶתֶּן לָךְ, וְלְמַחֵר תִּבְעֵוּ בְּדִין בְּאֵלוֹ הָעֲדִים בֵּין שִׁטְעָן וְאָמַר מִשְׁטָה הָיִיתִי בּוֹ, בֵּין שֶׁאָמַר לֹא הָיוּ דְּבָרִים מַעֲוֹלָם הָרִי זֶה נִשְׁבַּע הַסֵּת וְנִפְטֹר: שְׂאִין כָּאֵן עֲדוֹת, עַד שִׁיאֲמַר הַלְוֵה אַתֶּם עֲדִי, אוֹ יֹאמַר הַמְּלוֹה בִּפְנֵי הַלְוֵה, וַיִּשְׁתַּק הַלְוֵה. אֲבָל בְּעֲדוֹת כֹּזֵו, לֹא יִחֲזַק כִּפְּרָן.

יד. מַעֲשֶׂה בְּאַחַד שֶׁהָיוּ קוֹרִין לוֹ קָב רִשּׁוֹ, כְּלוּמַר שִׁישׁ עָלָיו חוֹבוֹת הַרְבֵּה אָמַר מִי הוּא שְׂאֵנִי חַיֵּב לוֹ אֲלֵא פְּלוֹנִי, וּבָא פְּלוֹנִי וַתִּבְעֵוּ, וְאָמַר הוּא, אֵינִי חַיֵּב לוֹ כָּלוּם. וְאָמְרוּ חֲכָמִים, יִשְׁבַּע הַסֵּת וַיִּפְטֹר.

טו. וְכֵן אֶחָד הָיוּ אוֹמְרִים עָלָיו שֶׁהוּא בַּעַל מָמוֹן בְּשַׁעַת מִיתָתוֹ אָמַר אֵלֹו הָיָה לִי מָמוֹן, הָלֹא הָיִיתִי פּוֹרְעוֹ לְפְלוֹנִי וּפְלוֹנִי; וְאַחֵר מִיתָתוֹ בָּא אוֹתוֹ פְּלוֹנִי וּפְלוֹנִי לְתַבַּע. וְאָמְרוּ חֲכָמִים, אֵין לָהֶם כָּלוּם, שֶׁאָדָם עָשׂוּי לְהִרְאוֹת עֲצָמוֹ שְׂאִינוֹ בַּעַל מָמוֹן, וְשִׁלָּא הִנִּיחַ בָּנָיו בַּעֲלֵי מָמוֹן. וְכֵן כָּל כִּיּוֹצֵא בְּדְּבָרִים אֵלֹו.

טז. אֶף עַל פִּי שֶׁהַטְּמִין עֲדִים אֵינָה עֲדוֹת, וְכֵן הַמוּדָה מַעֲצָמוֹ וְעֲדִים שׁוֹמְעִין אוֹתוֹ, וְכֵן הָאוֹמֵר לְחֲבֵרוֹ בִּפְנֵי עֲדִים מָנָה לִי בִידְךָ וְאָמַר לוֹ הֵין כָּל אֵלוֹ הַדְּבָרִים וְכִיּוֹצֵא בְּהֵן כְּשִׁיבּוֹאוֹ לְבֵית דִּין, אוֹמְרִין לְנִתְבַּע לְמָה לֹא תִתֵּן לָזֶה מַה שִׁישׁ לוֹ אֶצְלָךְ: אָמַר אֵין לוֹ אֶצְלִי כָּלוּם, אוֹמְרִים לוֹ וְהָלֹא אַתָּה אִמְרַתָּ בִּפְנֵי אֵלֹו כִּךְ וְכָךְ, אוֹ אַתָּה הוֹדִיתָ מַעֲצָמְךָ. אִם עֲמַד וְשָׁלֵם, הָרִי מוּטָב; וְאִם לֹא טַעַן, אֵין טוֹעֲנִין לוֹ. אֲבָל אִם טַעַן וְאָמַר, מִשְׁטָה הָיִיתִי בּוֹ,

או לא היו דברים מעולם, או שלא להשביע את עצמי נתפונתי
פֶטוּר, וְנִשְׁבַּע הָיִיתָ כְּמוֹ שְׂבִאֲרָנוּ.